CLAUDIA CREȚU (VAȘLOBAN)
"Petru Maior" University of Târgu-Mureș

NICOLAE STEINHARDT ABOUT OTHER CONFESSIONS

Abstract: In Nicolae Steinhardt's most important work „The Journal of Happiness", the author speaks of many religions: about Judaism, primarily, because he was a Jew, then about Catholicism, Protestantism, but also about Buddhism, as well as about Jehovah's Witnesses. However, he always returns to Orthodoxy. Why? Because, since the beginning, he has loved the Romanian people, Romania and the most important of its religions, Orthodoxy. In the journal, he praises Christianity. For him Christianity means joy, but also sacrifice. His only suffering was that he was not born a Christian. This suffering, over time, turned into a great happiness, that of having known Christ.

Keywords: journal, religion, Romanian, suffering, hapiness.

Datorită faptului că Nicolae Steinhardt era evreu, este cel mai indicat să vorbim pentru prima data despre evrei. În ceea ce privește religia evreiască, acesta scria: „Religia evreiască este o religie «în suspensie» şi lipsită de cult, iar sinagogile nu-s decât «case memoriale». În esenţă, Templul fiind dărâmat şi jertfele de animale cu neputinţă, totul se reduce la citirea sau rostirea regulilor şi prescripţiilor. E o *memorizare*, şi un tip de *structură* absolută, unde virtualităţile nu se configurează"[1] iar în ceea ce-i privește pe evrei, părintele spunea: „ca să fii ovrei trebuie să faci ca toată lumea(orice singularizare e suspectă): să aparţii tradiţiei tale, adică religiei iudaice"[2]. El nu s-a putut adapta acestei religii, pentru că nu a găsit în iudaism ceea ce căuta, acea scânteie care să-l facă să-L descopere pe Dumnezeu.

Știm foarte bine că Nicolae Steinhardt avea cunoştinţe din toate domeniile, era captivat de tot ceea ce exista în jurul său. Dat fiind faptul că a simţit încă din copilărie acea atracţie către cunoaşterea lui Dumnezeu, el studiază toate religiile. Astfel, el face comparaţie între ortodoxie şi catolicism, între creştinism şi budism, ne prezintă şi ce cred martorii lui Iehova, ne vorbeşte despre adventişti.

Referitor la ortodoxie şi catolicism, prima este cea spirituală, care are grijă de suflet, iar „la catolici se vădeşte o îngrijorare legată de rolul imens pe care îl joacă materialitatea, politica în catolicism- justificată şi ea: de vreme ce Dumnezeu a creat lumea şi a lăsat-o să-şi chivernisească treburile, cine să se ocupe de ele de nu oamenii şi în special cei mai calificaţi dintre ei"[3]. În ceea ce privește mântuirea „Protestanţii- îngăduind individului să-şi deducă mântuirea din starea sa de linişte sau de fericire- înlătură tragicul şi angoasa din viaţa creştinului.

Ortodocşii- atât de axaţi pe înviere şi-n consecinţă pe bucurie- sunt mai aproape, cred, de esenţa dramei îndoindu-se mereu de soarta lor"[4]. Dacă ne referim la semnul Sfintei Cruci, protestanţii, ferindu-se de acesta „pierd din vedere că el nu evocă numai un groaznic instrument de tortură (şi nu întâmplător chinul constă în ţintuirea verticalităţii făpturii, în pedepsirea Omului prin însăşi poziţia sa specifică- luată-n derâdere, vertical dar lipsit de

[1] Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 120.
[2] Ibidem, pag. 119.
[3] Ibidem, pag. 284.
[4] Ibidem, pag. 302-303

BDD-A21801 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:21 UTC)

libertate, vertical dar cu mădularele în ptoză, vertical dar expus spre ocară), ci în repetarea conştientă a integrării noastre în semnificaţiile ultime”[5].

Referindu-se la adventişti, Nicoale Steinhardt, ne prezintă două episoade petrecute în închisoare, în care ne sunt prezentaţi ca fiind destul de încăpăţânaţi, aici face referire în primul rând la mâncare, adică, dacă li se dă mâncare cu grăsime sau carne de cal, aceştia o aduc drept jertfă Atotputernicului, iar în zi de sâmbătă aceştia refuzau să se spele pe corp, se spălau dar doar pe mâini.

Steinhardt nu ne vorbeşte numai de religiile creştine, ci şi de cele necreştine. De exemplu, despre budism: „Budismul? Dar budismul este o soluţie uşoară. Te retragi- şi gata. E o renunţare, repliere”[6], pe când „Creştinismul e nespus mai greu şi mai complex- e teandrie”[7]. Această diferenţă dintre creştinism şi budism, Nicolae Steinhardt ne-o prezintă printr-o comparaţie între Sântul Cassian Romanul şi Sfântul Nicolae: „Sfântul Nicolae care-şi suflecă şi-şi murdăreşte hlamida lăsându-l pe Dumnezeu să aştepte pentru ca să-l ajute pe un ţăran să-şi scoată căruţa din glod, în vreme ce Sfântul Cassian îşi păstrează hlamida imaculată şi se grăbeşte spre a se înfăţişa cu vrednicie lui Dumnezeu (care-i va da cu delicateţă peste nas şi-l va lăuda pe întârziatul şi noroitul Nicolae) simbolizează însuşi creştinismul: religia care ia parte la tragedia omului şi la necazurile lumii. (Nu numai la tragedii, ci şi la belele, la scârbe)”[8].

Despre martorii lui Iehova, Nicolae Steinhardt spune că aceştia „cred că la una sută patru zeci şi patru mii se reduce numărul celor mântuiţi (şi recrutaţi fireşte printre *studenţii Bibliei*)”[9], iar „Pe ne-creştini tocmai iertarea păcătoşilor şi al beţivilor îi jigneşte... Dar creştinii ştiu mai mult: că păcatul trufiei e mai grav decât darul beţiei”[10] şi martorii lui Iehova „mai toţi au părăsit ortodoxia pentru motivul că «popa din sat era beţiv» sau «era curvar»sau «făcea politică» sau «era lumeţ».

Ca şi cum valabilitatea învăţăturii lui Hristos ar fi la cheremul ticăloşiei cutărui popă din cutare comună”[11].

Aproape întreg *Jurnalul* este o dedicaţie adusă creştinismului. Nicolae Steinhardt vorbeşte şi de celelalte religii, însă totul se reduce la creştinism. Peste patruzeci de pagini sunt dedicate acestuia.

Într-un limbaj comprehensibil, părintele Steinhardt ne face o pledoarie în ceea ce priveşte creştinismul. El spune: „Creştinismul nu e numai o religie care se închină unui Făuritor, ci şi crede nebuneşte într-un Mântuitor care pe Sine s-a dăruit, din dragoste, lumii «Nu cuiele şi piroanele, ci dragostea l-a ţinut pe Hristos ţintuit pe cruce»(Sfânta Carisa- Nota autorului)”[12]. Mai departe, Nicolae Steinhardt leagă creştinismul de dragoste: „- Creştinismul, să luăm bine aminte, nu e o simplă şcoală a cinstei, curăţeniei ori dreptăţii, ori o nobilă şi raţională explicaţie a vieţii (teologia mai bine decât zoologia ne dezvăluie tainele: Emil Cioran); ori un înalt cod de purtări (confucianismul, şintoismul); ori o terapeutică evazionistă (stoicismul, Joga, zenul); ori un jet de întrebări (taoismul);ori un act de supunere în faţa Unicului (iudaismul, islamismul). E mai mult şi mai deosebit: e învăţătura lui Hristos, adică a dragostei şi a salvatoarei putinţi de a ierta. Nici o religie nu concepe îndreptarea păcatelor altfel decât prin drumul logic al compensării (iar în brahmanism şi budism teoria, prin *samsara*, e împinsă până la consecinţele cele mai absolute); numai în religia în care

[5] Ibidem, pag. 332.
[6] Ibidem, pag. 149.
[7] Ibidem, pag. 149.
[8] Ibidem, pag. 287.
[9] Ibidem, pag. 257.
[10] Ibidem, pag. 389.
[11] Ibidem, pag. 289.
[12] Ibidem, pag. 157.

BDD-A21801 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:21 UTC)

Dumnezeu nu primeşte jertfe ci se jertfeşte El, s-a putut ivi speranţa ştergerii totale şi instantanee a păcatelor, prin cel mai cutremurător şi mai anti- contabilicesc- deci şi cel mai scandalos- act"[13].

Se observă în discursul autorului înclinaţia evidentă pe care acesta o are spre creştinism şi în mod deosebit spre ortodoxie. Creştinismul este o religie care le respectă pe celelalte; dar care trebuie să respecte şi o condiţie, şi anume să nu se uite faptul că este o religie „foarte deosebită de celelalte"(budismul, brahmanismul, iudaismul, islamismul).

Putem remarca la Steinhardt şi o uşoară şi subtilă ironie în scrierile sale sau este mai degrabă, pur şi simplu, copilăresc, mai ales atunci când spune: „creştinismul e o credinţă în care eu cred că cerul final nu e al matematicilor sau filosofilor, ci este al pletelor albe şi al căţeilor graşi şi al pisicuţelor cu fundă"[14]. Pe lângă copilăria sugerată de aceste rânduri, se mai remarcă o altă idee pe care Steinhardt ne lasă să o descoperim şi anume că fericirea veşnică se poate dobândi prin revenirea la stadiul iniţial şi anume la revenirea la puritatea copiilor.

Bineînţeles că „budismul, zenul, antropo şi teosofia sunt mai uşoare decât e creştinismul[15]"dar „în creştinism Domnul e mereu prezent. Stă la uşă şi bate. Nu intră nechemat"[16]. Observăm că reia acea imagine a lui Iisus ca gentelman, unul care îţi testează încrederea „Iar înainte de a da, întreabă: crezi tu că pot? Nu întreabă dacă solicitantul e vrednic de a primi, ci dacă e liber a crede"[17] şi care îţi dă după măsură: „Şi de răspuns răspunde tot pe măsura libertăţii: fie ţie după credinţa ta"[18].

Ce putem să ne dorim altceva decât ajutorul lui Dumnezeu? Astfel nu ne rămâne altceva decât să strigăm după ajutor prin cuvintele lui Nicolae Steinhardt: „Cred, ajută necredinţei mele[19]".

Tot în *Jurnalul Fericirii*, printre multele discuţii cu colegii săi de celulă, ne prezintă o polemică dintre el şi doctorul Sergiu Al-George, care este un înfocat susţinător al esenienilor (al hinduismului) cei pentru care „Bhagavad Gita înfăţişează năzuinţele omului superior: a fi eliberat de ură, dorinţă, frică, dragoste şi milă"[20]. Steinhardt îl înfruntă pe Al-G cu propria sa teorie asupra originalităţii creştinismului: „Odată cu descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă despre secta esenienilor, universitatea din Ierusalim, rabinatul internaţional şi cărturarii evrei de pretutindeni au făcut foarte mare caz de asemănările dintre esenieni şi creştini. Tâlcul amploarei ce s-a dat textelor eseniene este uşor de dibuit, se urmărea a se dovedi că şcoala lui Iisus Hristos nu este decât o ramură oarecare a iudaismului. Doctrină interesantă, creştinismul, onorabilă, dar- vedeţi- e numai şi numai o comunitate rabinică printre altele, o variantă. Iar de vreme ce-i aşa- şi textele descoperite dovedesc profunda asemănare (în fond identitate) a creştinismului cu mediul înconjurător şi cu autoritatea- la ce bun atâta agitaţie în jurul unei religii pretinse nouă, al cărei cap nu-i nevoie să-l considerăm divin pentru a o explica? Ia citiţi sulurile: e aproape acelaşi lucru. *Işu* e regele dreptăţii, adică şeful unei sinagogi puriste şi niţel dizidente. Aşa să fie? Nu. Nu, doctrina esenienilor seamănă cu cea a lui Hristos, *seamănă dar nu răsare* (...)Creştinismul faţă de esenism e ca apa care fierbe faţă de apa din care ies aburi"[21].

Nicolae Steinhardt prezintă fel de fel de comparaţii între ceea ce ne oferă ortodoxia şi ceea ce ne oferă celelalte confesiuni, însă acest lucru îl face întotdeauna cu

[13] Ibidem, pag. 158.
[14] Ibidem, pag. 158.
[15] Ibidem, pag. 184.
[16] Ibidem, pag. 184.
[17] Ibidem, pag. 184.
[18] Ibidem, pag. 184.
[19] Ibidem, pag. 184.
[20] Ibidem, Pag. 200.
[21] Ibidem, pag. 200- 201.

BDD-A21801 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:21 UTC)

respect faţă de acestea, drept dovadă avem mărturia: „consider semn de nobleţe capacitatea de a vorbi respectuos şi tolerant despre adversar”[22]. Acest lucru se întâmplă deoarece „Creştinismul metamorfozează omul”[23], iar „Creştinul nu-i supărat pe nimeni şi nu-i nemulţumit de nimic”[24].

Nu trebuie să citeşti din scoarţă în scoarţă *Jurnalul Fericirii* ca să îţi dai seama despre ce e vorba. Doar să citeşti câte un fragment de ici-colo şi îţi poţi da seama că acesta este ca un manual de Catehism. Este imposibil să citeşti cartea şi să nu ţii minte mai târziu faptul că fericirea de pe pământ şi automat şi cea de după moarte este strâns legată de creştinism şi mai ales de ortodoxie: „Să vedem în creştinism reţeta perfectei fericiri”[25] sau „Creştinismul e dogmă, e mistică, e morală, e de toate dar e în mod special un mod de a trăi şi o soluţie şi e reţeta de fericire”[26].

Dar creştinismul, pe lângă fericire, mai înseamnă şi jertfă. Nu te poţi numi creştin dacă nu te jertfeşti cât de puţin, cum spunea Nicolae Steinhardt: „Creştinismul e bucurie şi reţetă de fericire”[27], dar „E şi asumare a durerii”[28] căci, spune părintele Nicolae mai departe: „De raiul pământesc nu ne mai apropiem decât suferind şi suferinţa aceasta e singurul lucru care ne poate convinge că pierduta Grădină tot mai există” [29].

Dacă ne uităm puţin la Nicolae Steinhardt, el a avut parte de o singură suferinţă: aceea de a nu se fi născut creştin. Însă această suferinţă s-a transformat de-a lungul timpului într-o mare bucurie, aceea de a-L cunoaşte pe Hristos, în mod conştient. Vorbind despre marii convertiţi şi bineînţeles că făcând referire şi la el, acesta spunea: „sunt nişte oameni foarte fericiţi, toţi. Convertirea e un acces la fericire. Omul care-l cunoaşte pe Hristos şi care-l iubeşte şi care se converteşte e un om fericit, e un om care intră într-o zonă a fericirii, iese din întuneric, din chin. Eu nu zic că intră într-o stare de fericire perfectă; că omul poate să se mai îmbolnăvească, să aibă necazuri, să cadă, să... mai ştiu eu ce, să piardă bani, mă rog, să aibă necazuri, dar pe un fond de fericire. Pe un fond de linişte. Nu mai cunoaşte deznădejdea neagră.”[30]

Suferinţa de care ne vorbeşte părintele este una sufletească, spirituală şi nu una fizică. El, înainte să intre în închisoare era un om chinuit, pentru că nu reuşea să găsească ceea ce căuta. Dumnezeu a dovedit că l-a ales să fie unul dintre ai săi în trei rânduri, atunci când practic s-a lepădat de sine: „- când s-a hotărât să rămână fidel grupului alcătuit din oameni de cultură creştini şi români, fără să-i trădeze; - când a cerut botezul creştin, renunţând la Legea Vechiului Testament; - când a cerut să depună votul monahal în Mănăstirea Rohia, lepădându-se întru totul de duhul lumesc”[31].

Iată deci un adevărat exemplu. Oare cine în ziua de astăzi ar mai renunţa la sine pentru prieteni? Oare cine ar accepta să facă închisoare, nevinovat fiind pentru cineva cunoscut nouă? Avem aici dovada renunţării la partea lumească pentru „ceva” de suflet.

Botezându-se creştin-ortodox, părintele Nicolae găseşte acea „reţetă de fericire” despre care ne vorbeşte în *Jurnalul fericirii*, iar închisoarea pentru el a fost locul său de împlinire sufletească, pe care mulţi îl caută dar nu îl găsesc. Exprimându-şi starea de fericire, dânsul mărturiseşte: „Starea de euforie şi recunoştinţă de după botez mă îmboldeşte să caut

[22] Ibidem, pag. 237.
[23] Ibidem, pag. 339.
[24] Ibidem, pag. 339.
[25] Ibidem, pag. 215.
[26] Ibidem, pag. 170.
[27] Ibidem, pag. 258.
[28] Ibidem, pag. 258.
[29] Ibidem, pag. 259.
[30] Nicolae, Steinhardt, Ioan Pintea, *Primejdia mărturisirii*, Editura Dacia, Cluj, 1993, pag.173.
[31] *Amintiri despre N. Steinhardt*, Crestomaţie de *Arşavir Acterian*, Editura Dacia, 2009, pag. 49.

BDD-A21801 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:21 UTC)

prilejuri de a face binele şi a mă arăta cât mai prevenitor, serviabil, fără cusur. Şi cât de bucuros mă simt că-s atât de liniştit şi de indiferent faţă de micimile şi deşertăciunile din jur”[32].

Nicolae Steinhardt ne face o incursiune în sfera mai multor religii şi confesiuni. Însă întotdeauna se întoarce la creştinism, la ortodoxie ca şi în exemplul următor: „Buddha ne îmboldeşte cu neantul. Hristos ne oferă totul”[33]. Acest lucru se poate întâmpla doar dacă ştim ce căutăm şi dacă vrem să găsim cu adevărat, căci, şi aici Steinhardt ne introduce în cultura mai multor popoare: „Proverbul german: Dumnezeu ajută pe marinar la vreme de furtună dar timonierul trebuie să fie la cârmă; proverbul englez: Dumnezeu dă mâini, dar nu construieşte poduri; proverbul danez: Dumnezeu hrăneşte păsările care dau din aripi; proverbul ceh: cel căruia Dumnezeu i-a descoperit o comoară trebuie să o scoată singur din locul acela; proverbul basc: Bunul Dumnezeu e bun dar nu-i prost. Ioana d’Arc: să trudim, Dumnezeu va trudi”[34].

Nicolae Steihardt se regăseşte în fiecare dintre aveste proverbe. A fost omul potrivit la locul potrivit pentru a-L putea găsi pe Dumnezeu. A avut încredere în Domnul şi „*deşi* lumea e rea, *în ciuda* nedreptăţii, *în pofida* josniciei, *cu toate că* de pretutindeni nu vin decât semnale negative”[35] a reuşit să găsească esenţa fericirii: Dumnezeu, creştinismul, ortodoxia.

Bibliografia

1. *Amintiri despre N. Steinhardt*, Crestomaţie de *Arşavir Acterian*, Editura Dacia, 2009
2. BARNES, Patrik, *Non-ortodicşii. Învăţătură ortodoxă despre „creştinii” din afara Bisericii*, Editura Egumeniţa, Galaţi, 2007.
3. CHIRA, Călin Emilian, *Convorbiri despre Nicolae Steinhardt*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2010.
4. STEINHARDT, Nicolae, *Jurnalul fericirii,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991.
5. STEINHARDT, Nicolae, *Primejdia mărturisirii*. *Convorbiri cu Ioan Pintea*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006.
6. STEINHARDT, Nicolae, *Mărturisire* în *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pintea*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.
7. ***, Caietele de la Rohia I. Nicolae Steinhardt sau Fericirea de a fi Creştin, Editura Helvetica, Baia-Mare, 1999.

The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development , as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

[32] Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag.246.
[33] Ibidem, pag. 219.
[34] Ibidem, pag. 342.
[35] Ibidem, pag. 102.

BDD-A21801 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:21 UTC)